

Voor gelijke kansen in de jeugdhulp.

The logo for the Dutch political party D66, consisting of the letters 'D66' in white on a dark green square background.

Maart 2021

Rens Raemakers

Dit is een visie op kansengelijkheid in de jeugdhulp, **gezien vanuit de jongeren zelf**. Wat vinden zij belangrijk in hun dagelijks leven?

Deze visie is tot stand gekomen na consultaties met jongeren, professionals, raadsleden en lokale bestuurders van D66.

Met dank aan Christiaan Ponsen en Sam Driessen.

Gelijke kansen in de jeugdhulp

D66 vindt dat ieder kind dezelfde kansen moet krijgen tijdens het opgroeien. In ons verkiezingsprogramma staan voorstellen hoe we gelijke kansen voor alle kinderen in Nederland willen realiseren. De ongeveer 400.000 kinderen en jongeren in Nederland die enige vorm van jeugdhulp krijgen horen daar ook bij. Er is veel gaande als het gaat over de 'organisatie' van de jeugdzorg, zoals administratieve lasten, de tekorten en de wachtlijsten. D66 erkent dit en dit vergt een andere kijk op deze organisatie. In het verkiezingsprogramma staat hoe wij dit willen aanpakken.

In deze visie willen we het eens anders doen: kijken vanuit de jongeren en wat zij belangrijk vinden. Voor deze kinderen betekent gelijke kansen niet alleen het organiseren van meer of betere zorg, maar ook het regelen van dingen die soms heel gewoon lijken. Denk aan het bezoeken van vrienden, sporten, op vakantie gaan, huiswerkbegeleiding volgen of het hebben van een bijbaantje.

“Ik wil niet gezien worden als een jongere in ‘het systeem’, maar als mens in de samenleving.”

“Er wordt vaak over jou gepraat en niet met jou.”

“We willen serieus genomen worden, ook op vroegere leeftijd.”

– Uitspraken van jongeren (met ervaring) in een jeugdhulpinstelling.

Waar voor volwassenen geldt dat gezondheid het meest bijdraagt aan de algehele tevredenheid, geldt voor jongeren dat factoren als het uiterlijk, de vriendenkring, psychische gezondheid en de opleiding of het werk het meeste bijdragen.¹ Tijdens de coronacrisis is dit des te meer duidelijk geworden. De jongeren die te maken krijgen met (specialistische) jeugdhulp hebben in sommige gevallen wat extra's nodig om juist op deze punten gelijke kansen te krijgen. Dit zijn belangrijke factoren die bijdragen aan de onafhankelijkheid en (ontwikkeling van) zelfstandigheid. Het ideale toekomstbeeld is immers zelfstandig leven, werken en wonen. Met deze visie laat D66 zien wat we kunnen doen om deze jongeren de gelijke kansen te geven die ze nodig hebben en verdienen.

Menswaardigheid en gelijke behandeling zijn de uitgangspunten als we kijken naar de dingen die jongeren belangrijk vinden. Dit betekent: een veilig thuis als basis, maximale toegang tot zaken die vanzelfsprekend lijken voor anderen jongeren in Nederland, zo min mogelijk opnames en zo min mogelijk dwangmaatregelen en separatie indien opname toch noodzakelijk blijkt. Om dit te bereiken zijn er volgens D66 drie basiswaarden belangrijk die als kapstok dienen bij deze visie:

- Zelfstandigheid
- Vrijheid
- Veiligheid

Deze waarden zijn voor D66 essentieel bij het opgroeien. In dit visiestuk werken we per basiswaarde concrete punten uit die onderschreven worden door jongeren. We willen het Rijk, gemeenten en zorginstellingen laten zien welke keuzes mogelijk zijn die jongeren ten goede komen. Er zijn zelfs al gemeenten en instellingen die laten zien dat het nu al kan. Onze plannen voor de organisatie van de jeugdzorg, en de extra financiering daarvan, zijn te vinden in ons verkiezingsprogramma.

¹ CBS 2016: Welzijn van jongeren: geluk en tevredenheid met het leven onder jongeren van 12 tot 25 jaar en https://www.unicef.nl/files/Rapport_Geluk%20onder%20druk_DEF_interactief.pdf

Zelfstandigheid

Jongeren hechten veel waarde aan hun gezondheid, omgeving, uiterlijk, zakgeld, bijbaantje en uiteraard hun vrienden. Bovendien heeft iedere jongere zijn of haar eigen hobby's, zoals sporten, het luisteren naar zijn of haar favoriete muziek, rondsurfen op het internet of gamen. Hiermee bezig zijn en het hebben van vrije tijd maakt jongeren gelukkig en verschaft hen identiteit. Dit geldt ook voor de jongeren die in een setting van jeugdhulp zitten, zowel thuis als in een instelling. Omdat iedere jongere weer andere interesses heeft, eigen dromen nastreeft en zich in een andere fase binnen het opgroeien bevindt, is maatwerk vanzelfsprekend noodzakelijk.

Als jongeren veel wisselen van plek binnen de jeugdhulp, dan komt dit niet ten goede aan de routine die nodig is bij de opvoeding. Daarnaast is therapie zwaar en kost het veel tijd. Hierdoor hebben jongeren in de jeugdhulp minder ruimte om deze 'normale dingen' te doen. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat een jongere het eten in een instelling niet altijd even lekker vindt, zoals iemand thuis weleens klaagt tegenover vader of moeder. Voor elke jongere geldt dat een keertje 'er even uit' en samen eten met vrienden gewoon fijn en vertrouwd is. Het probleem van toegang tot deze 'normale dingen' doet zich misschien vaker voor bij jongeren die in een instelling verblijven, maar bij jeugdhulp thuis kan het ook voorkomen. Zo kan het als oneerlijk worden ervaren als er voor broertjes en zusjes misschien andere regels gelden. Jongeren die thuis jeugdhulp krijgen kunnen dit ervaren als een beperking van hun vrijheid en daarmee van hun zelfstandigheid.

D66 vindt dat jongeren optimaal moeten worden gestimuleerd en geholpen om meer van deze zekerheden te krijgen en om deze vooral ook te ervaren. D66 wil dit bereiken door samen met jongeren en professionals mogelijkheden te verkennen waarmee zij hun hobby's, sport, bijbaantje, en het ontvangen van zak- en kleedgeld kunnen voortzetten. Het uitgangspunt is dat ieder kind in de jeugdhulp zijn of haar eigen context kan behouden. Daarnaast wil D66 tegemoetkomen aan een veelgehoorde behoefte onder jongeren: het recht op verantwoord verlof voor jeugdigen in een instelling.

Behoud van (bij)baantje, hobby's en sport

Wat D66 betreft is het van belang dat jongeren hun (bij)baantje, hobby's en sporten kunnen voortzetten. Jeugdzorgaanbieders dienen samen met gemeenten te kijken hoe kinderen hun eigen sport kunnen blijven voortzetten en het liefst in hun eigen omgeving, ook als er sprake is van (tijdelijke) zorg. Sport is aantoonbaar belangrijk voor jongeren en dus ook in de jeugdzorg.² Buurtsportcoaches kunnen hierbij helpen omdat zij in veel gemeenten al de verbinder zijn tussen sport en kwetsbare jongeren.

Mocht het voortzetten van sport in eigen omgeving niet lukken dan wil D66 de jongeren in een jeugdhulpsetting toegang krijgen tot voldoende sportmiddelen zodat zij ook op locatie hun favoriete sporten kunnen blijven beoefenen en kennis kunnen maken met nieuwe sporten. Wanneer sportmiddelen wel aanwezig zijn op locatie maar toegang tot deze middelen wordt beperkt, dan vinden wij dat de groepsleiding met jongeren in gesprek moet treden over de wensen van de jongeren omtrent de toegang tot sportmiddelen en, indien aanwezig, sportvelden.

² "Sport en bewegen kan leerprestaties verbeteren, schooluitval verminderen, sociaal kapitaal versterken, criminaliteit reduceren en leiden tot plezier", van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=9527&m=1560425690&action=file.download;> <https://www.allesoversport.nl/artikel/sport-en-jeugdzorg-succesvol-in-teamverband/>

Dit geldt ook voor het voortzetten van hobby's en (bij)baantjes. Zoveel als mogelijk moet een jongere het bijbaantje dat hij of zij had, kunnen behouden. Het kan voorkomen dat jongeren die in een jeugdinstantie verblijven geen tijd of toestemming hebben om te gaan werken. Wanneer dit voor de betreffende jongere juist wel belangrijk is, vindt D66 dat hen die mogelijkheid toch moet worden geboden. Uiteraard in samenspraak met de professionele zorgverlener.

Zak- en kleedgeld goed geregeld

Jongeren hechten veel waarde aan hun identiteit. Een van de manieren waarop jongeren vormgeven aan die identiteit is middels kleding en uiterlijke verzorging. Toegang tot die middelen is echter niet voor alle jongeren vanzelfsprekend. D66 wil hier verandering in brengen en dit combineren met een verantwoorde omgang met geld. Leren omgaan met geld vormt een essentieel onderdeel van de opvoeding. Door op vroege leeftijd kennis te maken met inkomsten en uitgaven, verkleint de kans op schuldenproblematiek op latere leeftijd. Dit geldt voor elk kind.³ Wij vinden dat kinderen in de jeugdzorg hier extra aandacht verdienen zodat zij kunnen werken aan hun zelfstandigheid. Voor ouders met kinderen buiten de jeugdzorg zijn er diverse mogelijkheden om zak- en kleedgeld te bekostigen, zoals kinderbijslag, kindgebonden budget en zonodig bijzondere bijstand. Deze mogelijkheden zijn er niet of minder voor kinderen in jeugdzorginstellingen. Daarom vindt D66 dat jongeren in jeugdzorg recht hebben op zak- en kleedgeld als hun ouders niet in staat zijn dit voor ze te regelen, bijvoorbeeld omdat de ouders uit beeld zijn of geen kinderbijslag meer ontvangen. Vooral om ervan te kunnen leren voor hun toekomst.

Op dit moment hebben gemeenten de zorgplicht om dit goed te organiseren. Na een advies van de Kinderombudsman werken gemeenten en zorgaanbieders wel aan het regelen van zak- en kleedgeld, maar het is nog niet overal goed geregeld.⁴ Instellingen waar de jongeren verblijven moeten nagaan of een jongere van zijn/haar ouders daadwerkelijk zak- of kleedgeld ontvangt. Is dit niet het geval, dan moeten ze het voortouw nemen om dit samen met de gemeente te regelen, waarbij de adviezen van het NIBUD over de hoogte van het zak- en kleedgeld leidend moeten zijn. Dit biedt dan een uitgelezen kans om het verantwoord omgaan met geld te bespreken. Bovendien vindt D66 dat de groepsleiding over de toekenning en het gebruik van het zak- en kleedgeld met de jongeren in gesprek moet gaan. Bijvoorbeeld over de vraag waaraan zakgeld al dan niet besteed zal worden en de manier waarop de ontvangst van het zak- en kleedgeld wordt bijgehouden.

(Digitale) doorgang van school

Er is een toename van kinderen in Nederland die vallen onder artikel 5a van de leerplichtwet: "het kind is om psychische of lichamelijke redenen niet in staat naar school te gaan." In 2018-2019 betrof dit 6022 kinderen.⁵ D66 heeft afgelopen zomer een onderwijsvisie gepresenteerd voor het gehele onderwijs in Nederland. Hierin wordt gepleit voor het invoeren van het leerrecht en inmiddels ligt er ook een initiatiefwet ter consultatie. Het leerrecht betekent dat er voor alle kinderen geen enkele barrière mag zijn om onderwijs te krijgen. Ook kinderen en jongeren die (tijdelijk) jeugdhulp krijgen, al dan niet in een instelling, verdienen dit 'recht op ontplooiing'. Een instelling moet de ruimte krijgen om het goede te doen en kinderen die het aankunnen een vorm van onderwijs te geven.

³ <https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Rapport-2012-kans-op-financiele-problemen.pdf>, p. 24-25.

⁴ <https://www.dekinderombudsman.nl/nieuws/krijg-jij-al-zakgeld-stappen-gezet-maar-problemen-rond-zak-en-kleedgeld-nog-niet-opgelost?id=857>

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/01/30/rapportage-leerplichtwet-g-gemeenten-schooljaar-2018-2019-definitieve-eindstand>

Daarnaast moeten de mogelijkheden rondom digitaal onderwijs verder benut en versneld worden, ook in de jeugdhulp setting. Veel jongeren hebben hier als gevolg van de coronacrisis al ervaring mee opgedaan. D66 ziet dit als een uitgelezen kans om jongeren die, bijvoorbeeld vanwege jeugdhulp, niet naar school kunnen via die weg de mogelijkheid te geven om alsnog naar hun eigen school te gaan. Bovendien is het voor kinderen en jongeren belangrijk dat zij hun klasgenootjes en vrienden blijven zien. Digitaal onderwijs geeft hen, hoewel in beperkte mate, die mogelijkheid. Mocht dit niet mogelijk zijn, dan dient de overgang van de eigen school naar onderwijs op locatie zo soepel als mogelijk te verlopen. Er moeten bijvoorbeeld voldoende middelen zijn zoals schoolboeken die aansluiten op hun niveau. Indien deze er niet of in onvoldoende mate zijn, vindt D66 dat scholen in samenwerking met de gemeente en instellingen toegang tot deze middelen moet bevorderen. Op die manier voorkomen we samen dat jongeren achterstanden oplopen en zorgen we er samen voor dat jongeren ondanks het zware zorgtraject een gelijk speelveld wordt geboden.

Verantwoord verlot

Gezin en omgeving moeten zoveel als mogelijk betrokken zijn bij de jeugdzorg. Opgroeien in de eigen omgeving van kind en jongere helpt hen te bouwen aan zelfstandigheid en het leren omgaan met de uitdagingen van het dagelijks leven. Het streven naar de betrokkenheid van de eigen omgeving geldt ook voor het verlot als jongeren opgenomen zijn in een instelling. Verlot is daarmee ook een onderdeel van de juiste behandeling ten behoeve van zelfstandigheid. Dit kan ook betekenen dat een kind alleen thuis overnacht maar overdag naar de instelling gaat. Wat D66 betreft is verlot hiermee niet een gunst die we aan jongeren verlenen, bijvoorbeeld bij het tonen van goed gedrag of naarmate zij vooruitgang tonen in hun behandeling, maar een recht dat hen toekomt. D66 vindt dat het recht op verantwoord verlot moet worden opgenomen in de Jeugdwet. De Jeugdwet zegt nu alleen dat verlot een mogelijkheid is die alleen met toestemming van een 'gekwalificeerde gedragswetenschapper' kan worden gegeven en mits het verlot verantwoord is.⁶ Daarmee wordt een drempel opgeworpen voor jongeren. D66 wil dit omdraaien. Uitgangspunt moet zijn dat jongeren verlot moeten krijgen tenzij hier zwaarwegende bezwaren voor zijn. We erkennen dat er in de jeugdzorg al steeds meer zo wordt gedacht, maar dit is nu nog niet vanzelfsprekend.⁷ Het is aan de zorgverlener om actief op zoek te gaan naar oplossingen die verantwoord verlot moeten faciliteren, bijvoorbeeld door het netwerk thuis op een wijze te organiseren waardoor verlot op een verantwoorde manier kan verlopen. Want een recht op verlot heeft alleen zin als jongeren een goed netwerk hebben waar ze heen kunnen.

We zijn ons ervan bewust dat niet iedere jongere baat heeft bij verlot. Bijvoorbeeld omdat verlot ertoe kan leiden dat de jongere met terugval te maken krijgt in zijn of haar behandeling. Dit willen we natuurlijk voorkomen, aangezien de gezondheid en de toekomst van de jongere voorop staat. Desalniettemin is wettelijke zekerheid noodzakelijk en sluit dat meer aan bij het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, dat te allen tijde de belangen en het welzijn van ieder kind vooropstelt.⁸

⁶ Paragraaf 6.4: Verlot - artikel 6.4.1

<https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBR0034925&hoofdstuk=6¶graaf=6.4&z=2020-03-19&g=2020-03-19>

⁷ <https://www.akj.nl/vragen/recht-op-verlot/>

⁸ Artikel 37: Vrijheidsbeneming <https://www.kinderrechten.nl/verdragstekst/> en

<https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:WBV0002508&deel=I&artikel=37&z=2002-11-18&g=2002-11-18>

Concrete punten bij zelfstandigheid

D66 vindt dat er gekeken moet worden hoe de participatie van jongeren in de jeugdzorg, en met name waar het dingen betreft die zij zelf belangrijk vinden, gestimuleerd en behouden kan worden. Het gaat hierbij over de hierboven besproken onderwerpen:

- (1) Behoud van (bij)baantje, hobby's en sport door voldoende middelen beschikbaar te stellen binnen een jeugdhulp-setting
- (2) Zak- en kleedgeld voor jongeren in instellingen goed geregeld door de gemeente, zodat toekomstige problematiek kan worden voorkomen
- (3) (Digitale) doorgang van school faciliteren voor kinderen in de jeugdhulp.
- (4) Een recht op verantwoord verlof opnemen in de Jeugdwet

Veiligheid

Veiligheid is een van de belangrijkste voorwaarden om gezond op te groeien. Thuis dient als een veilige basis. We zien dat thuiswonende jongeren vaker gelukkig en tevreden zijn dan uitwonende jongeren, en dat de samenstelling van het gezin thuis hierbij een rol speelt. Maar niet alleen de thuissituatie kan zorgen voor veiligheid; ook een veilige omgeving is van belang. Een buddy (of vertrouwenspersoon) waar je een goede klik mee hebt draagt bij aan die extra veiligheid.⁹ Een goede buddy, die idealiter ook een rolmodel is, is iemand waarmee de jongere zich kan identificeren, die perspectief biedt en zelfs verbindend kan zijn tussen de formele instanties en het informele. Kortom: een buddy is iemand die dichtbij je staat en die je ook makkelijk en laagdrempelig kan bereiken.

Een buddy die voor je klaarstaat

Onderzoeken laten zien dat de inzet van jongerenwerkers het leven van jongeren verbetert en dat de jeugdzorgkosten vervolgens dalen.¹⁰ Het toont aan dat goede begeleiding van jongeren werkt. Daarom is het spijtig dat het aantal jongerenwerkers de afgelopen tien jaar is gestagneerd. Waar jongerenwerkers toegankelijk zijn voor een bredere doelgroep, vindt D66 dat bij meer (complexe) jeugdzorg gebruik moet worden gemaakt van een buddy. Uit onderzoek van 'Het Vergeten Kind' blijkt namelijk dat kinderen in de jeugdzorg veel verschillende hulpverleners te zien krijgen. Zo zien kinderen die op een groep wonen gedurende hun leven gemiddeld 64,6 hulpverleners.¹¹ Wat D66 betreft is dit een te hoog getal dat bij jongeren voor emotionele schade en bovendien leidt dit tot minder vertrouwen en transparantie in de hulpverlening. Het gevolg is dat dit de goede zorg en daarmee de gezondheid van de jongere schaadt. En goede zorg voor de jongere betekent een goede toekomst. Niet alleen voor zichzelf, maar ook voor de omgeving, het netwerk en - op lange termijn - voor de samenleving als geheel.

Jongeren hebben veel belang bij één contactpersoon die hen tijdens het zorgtraject ondersteunt. Op dit moment kunnen jongeren contact opnemen met een vertrouwenspersoon of cliëntondersteuner wanneer zij vragen of klachten hebben over jeugdhulp, maar dit zijn formele en niet-vrijwillige functies die bovendien veel van mensen vragen. D66 is een groot voorstander van de inzet van een buddy. Een buddysysteem zien we al terug op meerdere plekken, zoals *Jouw Ingebrachte Mentor (JIM)*, *Het JongerenNetwerk* en *Jong Perspectief*. Steeds meer begint onderzoek aan te tonen dat er behoefte aan is, dat het werkt en dat de inzet van een buddy als vertrouwenspersoon dure zorg kan voorkomen.¹² Het principe is dat een soort mentor uit de vertrouwde omgeving van de jongere wordt aangewezen om de jongere te ondersteunen.

D66 vindt dat in de Jeugdwet moet worden opgenomen dat er een onafhankelijk en vaste buddy gezocht moet worden als het een jongere niet zelf lukt om uit eigen omgeving een vertrouwd iemand te vinden. Maar uiteraard alleen als de jongere daar zelf ook echt behoefte aan heeft. Deze buddy wordt hiermee dan onderdeel van het familieplan maar staat primair klaar voor de jongere. Dit informele en vrijwillige karakter onderscheidt een buddy van de reeds bestaande en in de Jeugdwet

⁹https://wegwijzerjeugdveiligheid.nl/fileadmin/user_upload/Bestanden/Publicaties/Infosheet_Rolmodellen_J_V_def.pdf

¹⁰ <https://www.sociaalwerk nederland.nl/actueel/nieuws/7016-verwey-jonker-instituut-en-youth-spot-hva-gemeenten-laten-kans-op-gelukkigere-jongeren-en-minder-jeugdzorg-liggen>

¹¹ <https://www.hetvergetenkind.nl/onderzoek-2020>

¹² <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/over-ons/projecten/jim-aanpak/> en <https://www.werkplaatsenjeugd.nl/gelijkwaardig-samenwerken-met-zelfgekozen-mentor-jim-essentieel/>

opgenomen vertrouwenspersoon. De gedachte is dat deze buddy de jongere en, indien nodig, zijn of haar ouders gedurende én na het gehele zorgtraject ondersteunt en als contactpersoon optreedt. Om volledig als vertrouwenspersoon te kunnen functioneren, vindt D66 dat de buddy wettelijk gezien moet voldoen aan één belangrijke voorwaarde: hij of zij is onafhankelijk en daarmee niet in dienst bij jeugdzorgaanbieders of gemeente. Alleen op die manier kunnen we er samen voor zorgen dat jongeren de juiste hulp krijgen op een veilige, vertrouwde en transparante manier.

Naast de wettelijke verankering is de ideale buddy voor D66 iemand die laagdrempelig benaderbaar is, een goede band heeft met de jongere, een rolmodel kan zijn en de zelfstandigheid van de jongere vooropstelt. Buddy-werk is vrijwilligerswerk. Maar D66 vindt het wel belangrijk dat de buddy voldoende gewaardeerd wordt vanuit de gemeente en dat de buddy wordt ondersteund, bijvoorbeeld met scholing en coaching. De gemeente heeft de taak dat er voldoende aandacht is voor de werving van genoeg buddy's.

Inspraak in een veilige omgeving

Naast een buddy zorgen eigen inspraak en transparantie in het zorgtraject ook voor een gevoel van veiligheid bij jongeren. Zij willen serieus genomen worden, op een volwassen manier worden betrokken en dat er mét hen gepraat wordt in plaats van óver hen. Dit werd extra zichtbaar door het onlangs uitgebrachte rapport van Unicef over jeugdzorg ten tijde van de coronacrisis.¹³

D66 ziet dat er op het gebied van transparantie en inspraak nog een hele slag te slaan is. Uit onderzoek in 2017 blijkt dat slechts 53 procent van de jongeren tevreden is over de mate van inspraak.¹⁴ Dit kan wat D66 betreft beter, want het gaat om hun toekomst. Van hen wordt namelijk verwacht dat ze uiteindelijk ook in zelfstandigheid gaan leven. D66 heeft hierover in 2016 een motie ingediend, die de regering onder meer verzocht in jeugdbescherming altijd met het kind te spreken door een gespecialiseerd medewerker. Hier zullen wij ons voor blijven inzetten - ook binnen de jeugdhulp. Onderdeel daarvan is gemakkelijk inzicht in je dossier. Digitaal inzicht verlaagt de drempel, maar dat moet dan wel veilig zijn. Na een datalek deed D66 een voorstel om onderzoek te laten doen naar de ICT in de jeugdzorg.¹⁵ Volgens dit onderzoek is er een enorme winst te behalen: slechts 35% van de zorgaanbieders zet ICT in om de eigen regie van de jongeren te bevorderen.¹⁶ Gemeenten en zorgaanbieders moeten zich dus harder inzetten om dit voor de jongeren te verbeteren.

Sommige organisaties werken al met toegankelijke platforms voor jongeren en ouders, zoals Jouw Omgeving. Via een digitaal platform kunnen jongeren en hun gezinnen op een veilige en transparante manier inzicht krijgen in hun dossier. Op dit gebied valt er nog veel winst te behalen. Daarom moedigt D66 organisaties en gemeenten aan om kennis en ervaringen van ICT-middelen met elkaar te delen, zodat alle jongeren in de jeugdhulp gemakkelijker toegang krijgen tot hun dossiers.

¹³ <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/rechtsgeleerdheid/instituut-voor-privatrecht/jeugdrecht/unicef-inventarisatie-impact-maatregelen-op-kinderen-en-jongeren-2020.pdf>

¹⁴ <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Eigen-kracht-versterken-jeugd-en-ouders.pdf>

¹⁵ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31839-640.html>

¹⁶ <https://www.igj.nl/binaries/igj/documenten/publicaties/2020/06/18/extra-aandacht-nodig-voor-ict-in-de-jeugdzorg/FactsheetICT+en+informatiebeveiliging+jeugdhulp+%28juni+2020%29.pdf>

Onderzoek en ondersteun gezinsgerichte opvang

Alle kinderen en jongeren hebben recht op een veilige gezinssituatie. Helaas is die er niet altijd. Voor jongeren die hulp nodig hebben, geldt dat het wenselijk is als zij thuis kunnen blijven wonen. Als dat niet mogelijk is, kiest D66 het liefst voor opvang op een gezinsgerichte manier, in een pleeggezin of gezinshuis. D66 vraagt daarom extra aandacht voor pleegzorg en –ouders, zoals dit ook in het huidige regeerakkoord staat.

Pleegouders kunnen zorgen voor extra veiligheid dankzij de huiselijke setting die ze jongeren geven. Dit geldt net zo goed voor gezinshuizen die zorgen voor tijdelijke en professioneel opvang van jongeren. We willen voorkomen dat jongeren enkel uitwijken naar een instelling omdat er geen plek is in een gezinshuis of omdat snelle opvang makkelijker te organiseren is in instellingen. Gelukkig zagen we vorig jaar een toename van het aantal pleeggezinnen: 8% meer dan in 2018. Dat zijn 2.778 nieuwe pleeggezinnen.¹⁷ Extra werving en ondersteuning, waar D66 vanaf het begin van deze kabinetsperiode voor pleitte, lijkt effect te hebben. Er is meer landelijke aandacht.

Toch zijn er nog altijd ongeveer 500 jongeren die wachten op een pleeggezin. Een groot aantal hiervan wacht op pleegzorg die maar een deel van de week nodig is, zoals weekenden. Deze toename van vraag naar gezinsgerichte opvang is niet erg wanneer dit een alternatief is voor het wonen in een (gesloten) instelling. D66 gelooft dat er voldoende kansen zijn als het gaat om gezinsgerichte opvang. We vinden dat er geïnvesteerd moet worden in het uitbreiden van gezinsgerichte opvang, waaronder gezinshuizen, en wil op zoek gaan naar meer verschillende varianten van zorg in een gezinsetting. Verschillende varianten zijn nodig omdat er, ondanks de toename, nog altijd een tekort is aan pleegouders.

Een van de oorzaken die hieraan bijdragen, betreft de informatievoorziening van pleegouders aan de voorkant. Zowel over wat er allemaal mogelijk is, dus ook deeltijd, als wat er precies van hen verwacht wordt. De belangrijkste reden voor het stoppen met pleegzorg zijn ongewenste omstandigheden als zwaarte van de zorg en het gebrek aan ondersteuning.¹⁸ Daarom wil D66 inzetten op werving en meer adequate voorlichting aan de voorkant. Er zijn al stappen gezet, maar het kan beter. We willen dat toekomstige pleegouders beter worden voorbereid op de uitdagingen die pleegzorg met zich meebrengt.

Daarnaast vinden we dat pleegouders tijdens de opvang beter moeten worden ondersteund. Pleegouders moeten kunnen terugvallen op steunouders voor raad en daad. Het kan namelijk gebeuren dat het thuis even niet gaat, bijvoorbeeld omdat er kortdurende verergering is van de klachten van het kind, of even voor een weekend. In dat geval moeten er steunouders voor de pleegouders klaarstaan om hen te ondersteunen en bij te staan met advies hoe om te gaan met bepaald gedrag. Kort terugvallen op een alternatief, voorkomt dat pleegzorg helemaal beëindigd wordt. Daarom heeft D66 de ambitie voor meer pleegouders met professionelere zorg als achterwacht, zoals in gezinshuizen. Aangezien pleegouders in deeltijd nog relatief onbekend zijn, wil D66 dat er meer aandacht komt voor pleegouderschap in deeltijd, bijvoorbeeld middels campagnes.

¹⁷ <https://pleegzorg.nl/wp-content/uploads/2020/07/Factsheet-pleegzorg-2019-def.pdf>

¹⁸ <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Waarom-stoppen-pleegouders-Onderzoeksrapport.pdf>

Concrete punten bij veiligheid

D66 wil jongeren meer veiligheid en regie bieden door een buddy in te schakelen, te zorgen voor meer inspraak en openheid, en indien opvang nodig is, deze te bieden in een huiselijke setting:

- (1) Buddy opnemen in de Jeugdwet voor laagdrempelig contact, transparantie en veiligheid
- (2) Veilig dossier met gemakkelijk inspraak voor jongeren
- (3) Ondersteun ouders van pleeggezinnen met raad en daad

Vrijheid

Met zo min mogelijk zorgen, veilig en in vrijheid opgroeien is goed voor ieder kind. Tegenslagen hebben horen er ook bij, maar bij jongeren in een kwetsbare positie gebeurt dit te vaak, vooral bij jongeren met een migratie-achtergrond.¹⁹ Onder vorige kopjes zijn al een aantal zaken genoemd die bijdragen aan het vergroten van vrijheid, zoals een toegewijde buddy. Maar onderdeel van in vrijheid opgroeien is wat D66 betreft ook opgroeien met dezelfde kansen, ongeacht je achtergrond. Ook het op een verantwoorde manier gebruik kunnen maken van internet (en sociale media) hoort bij die vrijheid. De jeugdzorg moet hier meer op aangesloten zijn door zelf digitaal contact aan te bieden en door jongeren te leren omgaan met sociale media. Als laatste vindt D66 dat als jongeren de weg in vrijheid bewandelen, een goede overgang naar volwassenheid niet mag ontbreken. Want hoe vrij ben je als je vlak nadat je achttien bent geworden het gevoel krijgt dat de zorg je laat vallen?

Van de achtergrond naar de voorgrond

Kinderen en jongeren met een migrantenachtergrond zijn al meerdere jaren oververtegenwoordigd in de zwaardere vormen van jeugdhulp (verblijf, jeugdbescherming en jeugdreclassering) maar niet bij de andere (lichte) vormen van jeugdhulp.²⁰ Dit betekent dat we de jongeren met problematiek binnen deze groep eerder moeten signaleren en beter moeten ondersteunen om bijvoorbeeld opname in een (gesloten) instelling te voorkomen. Dat gebeurt gelukkig steeds beter. Deze jongeren komen steeds beter in beeld.

Toch is bekend dat gezinnen met een migrantenachtergrond nog altijd onvoldoende aansluiten bij de opvoedondersteuning die gemeenten formeel of informeel aanbieden.²¹ Bij migrantenouders, onder andere vluchtelingen, ontbreekt het logischerwijs aan kennis en ervaring met opvoeding in de Nederlandse context en speelt de taalbarrière regelmatig een rol. Ook leven jongeren met een migratieachtergrond vaker in moeilijke sociaaleconomische omstandigheden.

Met onze onderwijsvisie geven we onderwijs een sleutelrol en met een buddy kunnen we een brug slaan tussen zorg en ouders. Maar extra investering in het voorkómen is nodig, met name voor de gebieden waar dit speelt, zoals de grote steden. Dit geeft deze gemeenten meer mogelijkheden om gericht preventieprogramma's aan te bieden. Een ander groot probleem dat bijdraagt aan de oververtegenwoordiging van kinderen en jongeren met migratieachtergrond in zwaardere vormen van jeugdhulp, is dat deze groep veelvuldig te maken krijgt met vooroordelen en stigmatisering.²² Om deze problemen aan te pakken zetten wij hard in op de bestrijding van racisme en discriminatie in de Nederlandse samenleving.

Digitale vrijheid

De manier waarop jeugdzorginstellingen en -organisaties omgaan met digitale vrijheden is erg verschillend. D66 vindt dat jongeren in de jeugdzorg laagdrempelig en digitaal moeten kunnen communiceren. Op een verantwoorde manier online zijn geeft veel vrijheid, zowel om even te praten

¹⁹ CBS-cijfers laten zien dat jongeren met een migratieachtergrond gemiddeld vaker in een jeugdhulp-setting zitten, van <https://www.cbs.nl/-/media/pdf/2017/48/landelijke-jeugdmonitor-2017.pdf>, pag. 30-31.

²⁰ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84135NED/table?dl=3D3D6>

²¹ <https://www.pharos.nl/factsheets/opvoedondersteuning-bij-niet-westerse-migranten-en-vluchtelingengezinnen/>

²² <https://www.kis.nl/rol-etniciteit-basiszorg-jeugd-ggz>

met een zorgverlener of met elkaar op sociale media. Digitaal contact met professionals moet een uitgangspunt worden.

Bestaande initiatieven zijn de chatservice van FIER en De Kindertelefoon. Deze digitale oplossingen helpen jongeren op een laagdrempelige manier - ook buiten de jeugdzorg - met raad en een luisterend oor. We horen ook van professionals dat ze makkelijker even appen met hun cliënten. Dit sluit aan bij de behoefte die er onder jongeren is om veel online te zijn. Het zelf bepalen wanneer, waar en hoe contact te zoeken met professionals geeft enorme vrijheden. Dit geeft ook de kans om intensievere zorg te voorkomen wanneer hulpverleners eerder op de hoogte zijn van zaken die spelen. Digitaal communiceren met elkaar valt net zo goed onder 'digitale vrijheid'. Uiteraard gebeurt dat (ook) via sociale media. D66 vindt dat binnen de jeugdzorg het gebruik van en het leren omgaan met sociale media een vanzelfsprekendheid moet zijn.

Het grootste percentage van de jongeren brengt een aantal uur per dag door op sociale media en dit kan een enorm gevoel van vrijheid geven. Maar er zijn grote verschillen tussen jongeren te zien in het gebruik ervan. De een kan bijvoorbeeld gemakkelijker omgaan met jaloezie en de druk om zich perfect voor te doen, terwijl de ander negatieve gevolgen van sociale media ervaart, zoals cyberpesten op Instagram of WhatsApp. Zo toont onderzoek aan dat 7,5 procent van de jongeren problemen hebben met het gebruik van sociale media.²³ Beschadiging van het zelfbeeld is een reëel probleem, bijvoorbeeld voor jongeren met anorexia. Daarnaast kan de privacy, ook van eventuele andere inwonende jongeren, in gevaar worden gebracht. Zo kan het voorkomen dat een jongere om redenen op een geheime locatie verblijft. Indien het gebruik van - bijvoorbeeld - Snapchat of Instagram wordt toegestaan, bestaat er de kans dat de identiteit en het verblijf van de jongere kenbaar worden gemaakt. De inspectie laat zien dat meerdere jeugdzorgaanbieders het lastig vinden om jongeren bewust te maken van de risico's van sociale media.²⁴ Het is daarom belangrijk om de negatieve gevolgen van sociale media te beperken maar het nut ervan wel in te zien. Juist wanneer je even niet fysiek bij je vrienden of familie kunt zijn, biedt de online wereld wel de mogelijkheden om contact te houden.

D66 vindt dat met samenwerking tussen jongeren en instanties als het Rathenau Instituut handvatten moeten worden opgesteld wat de beste methode is om jongeren de kansen van sociale media te geven en tegelijkertijd de risico's ervan te beperken. Wij zien toegang tot sociale media niet als een gunst die jongeren moeten krijgen als beloning, maar als een recht dat hen toekomt. Niet alleen voor nu, maar vooral met oog op hun toekomst. We moeten jeugdzorginstellingen handvatten gaan geven die samen met jongeren zijn opgesteld. Vervolgens ligt er een taak bij de gemeenten om na te gaan of hier ook gebruik van wordt gemaakt. Wanneer jongeren de toegang tot sociale media wordt ontnomen, wordt een flexibele overgang naar volwassenheid verhinderd.

De brug naar 'volwassenheid'

Daarop aansluitend willen we in dit hoofdstuk nog de nadruk leggen op de vrijheden die jongeren mogen genieten en de verantwoordelijkheden die ze krijgen als ze volwassen worden. Vanaf hun achttiende levensjaar wordt er steeds meer van jongeren verwacht. Ze krijgen te maken met een zorgverzekering, moeten eventueel een studiekeuze maken en gaan nadenken over wat zij willen en

²³ <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Het-groeiend-jeugdzorggebruik-Duiding-en-aanpak.pdf>

²⁴ <https://www.igj.nl/binaries/igj/documenten/publicaties/2020/06/18/extra-aandacht-nodig-voor-ict-in-de-jeugdzorg/FactsheetICT+en+informatiebeveiliging+jeugdhulp+%28juni+2020%29.pdf>

wie zij zijn. Deze keuzes vinden plaats op het moment dat noodzakelijke jeugdzorg plots kan stoppen. D66 wil meer aandacht voor de tijd na jeugdzorg door begeleiding en hulp in de overgang naar volwassenheid aan te bieden.

De periode na achttien jaar kan voor sommigen juist een kwetsbare periode zijn. Vooral als het gaat om jongeren met een jeugdbeschermings- en/of jeugdreclasseringsmaatregel en meisjes die seksuele uitbuiting hebben meegemaakt.²⁵ Juist in deze periode kan een buddy of, indien noodzakelijk, extra zorgverlening nodig zijn. Voorop staat dat er iemand moet zijn die de jongere helpt om zelfstandig van de vrijheid te genieten. Het liefst bouw je zorg langzaam af richting volwassenheid. Voor de één begint dat bij de leeftijd van 16 en voor de ander bij 22.

Het vroegtijdig en samen een realistisch toekomstperspectief opstellen geeft een vooruitzicht. Als de leeftijd van achttien is bereikt, dan kan goede begeleiding de verschillende drempels sneller signaleren. De een heeft te weinig financiële middelen om zelfstandig te wonen doordat ouders onvoldoende steun kunnen bieden, terwijl de ander het lastig vindt om de aansluiting te vinden met de volwassen-ggz. Hoewel veel gemeenten al bezig zijn met dit thema, vindt D66 dat begeleiding meer vanzelfsprekend moet zijn. Zo moet de mogelijkheid worden geboden om korte hulp door de oude begeleiding vergoed te krijgen. Hier kan worden gedacht aan een klein gesprekje ter ondersteuning in een lastige (overgangs)periode. Zodra de zorg intensiever wordt, kan de oude begeleiding de jongere doorverwijzen naar volwassenenzorg.

In de Jeugdwet staat dat zorg tot 23 jaar mogelijk is onder enkele voorwaarden en die mogen wat D66 betreft ruimer worden opgesteld. We willen naar *minder* voorwaarden in de Jeugdwet, zodat jongeren die tot hun 18e een vorm van jeugdhulp hebben gehad daarop tot hun 23e kunnen terugvallen. Daarnaast kan al extra ondersteuning worden geboden via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), maar dit betreft niet altijd de inzet van kortdurend professionele hulp. De zorg in deze periode moet eenvoudiger zodat alle jongeren dezelfde kansen krijgen om te genieten van hun vrijheid als jongvolwassene.

Concrete punten bij vrijheid

- (1) Gelijke kansen voor jongeren met migrantenachtergrond door deze groep sneller te signaleren en ondersteuning te bieden
- (2) Digitale vrijheid: laagdrempelig digitaal en verantwoord communiceren krijgt een vaste plaats binnen jeugdzorg
- (3) Gerichte begeleiding bij 18+ door extra zorgverlening te bieden indien nodig

²⁵ <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Beter-in-Beeld-Jongvolwassenen-na-jeugdbescherming-en-jeugdreclassering.pdf> en https://defenceforchildren.nl/media/4210/help-ook-na-mijn-18de_a4_rapport.pdf